

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/30, p. 649-664

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12089>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Prof. Dr. Erdoğan BOZ – Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

This article was checked by iThenticate.

TÜRK DÜNYASI TUTUM ÖLÇEĞİ

Cüneyt AKIN* - Sinan SARAÇLI** - İbrahim KILIÇ - İlteriş YILDIRIM***

ÖZET

Türk Dünyası, bugünün dünyasında bağımsız devletleri, özerk yapıları ve başka devletlerin egemenliği altında yaşayan büyük veya küçük toplulukları kapsayan büyük bir nüfusu ve geniş bir coğrafyayı ifade eden bir kavram olarak dikkatleri çekmektedir. Türk Dünyası, sözü edilen geniş coğrafyanın karmaşık tarihi de dikkate alındığında, zaman ve mekan bağlamında dinamik bir gerçeklik olarak da kendini göstermektedir. Ortak bir zaman ve mekandan, geniş bir coğrafyaya ve çeşitli tarihsel hikayelere doğru genişleyen Türk Dünyası'nın, yine kendi içinden yükselecek siyasi, sosyo-kültürel, ekonomik bir ilgiye de ihtiyaç duyduğu açıktır. Böyle bir ilginin bilimsel bir bileşeni olarak, sosyal bilimsel bir çabanın önemini de vurgulamaya gerek bile yoktur. Bu çalışma da söz konusu sosyal bilimsel bir ilginin türevidir.

Türk Dünyası tutum ölçeğinin geliştirilmesi, konuyla ilgili literatüre önemli katkılar sunacaktır. Ayrıca, bireylerin Türk Dünyası'na yönelik tutumlarının bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutta belirlenmesi, ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara yön verecek veriler ortaya koyacaktır. Araştırmada, veri toplama yöntemi olarak iki temel bölümden oluşan anket kullanılmış. Anketin birinci bölümünde katılımcıların bazı bireysel özelliklerine (cinsiyet, yaş, gelir durumu, medeni durum, meslek vb.) yer verilmiş, ikinci bölümde ise bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç boyutta Türk Dünyası tutum ölçeğine yönelik maddeler yer almıştır. Araştırmanın evreni, Afyonkarahisar il merkezindeki kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bireylerden oluşturulmuştur. Bu kapsamda, zaman, maliyet vb. kısıtlardan dolayı örneklem alınma yoluna gidilmiş olup, uygun örneklem yöntemi ve formül aracılığıyla hesaplanacak minimum örneklem hacmi belirlenerek, anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, betimsel istatistiklerin yanı sıra geçerlik ve güvenilirlik analizleriyle incelenerek ölçeğe son hâli verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk, Türk dünyası, tutum ölçeği, Türk dili, Türklük bilinci, Türk coğrafyası

---

* Doç. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili / Çağdaş Türk Lehçeleri / Kırgız Türkçesi, El-mek: cuneyt.akin@hotmail.com

** Doç. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, El-mek: ssaracli@aku.edu.tr

*** Arş. Gör. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji, El-mek: ilteris_yildirim@hotmail.com

---

TURKISH WORLD ATTITUDE SCALE**ABSTRACT**

The Turkish world is attracting attention in today's world as a concept that expresses a large population and a large geographical area that includes independent states, autonomous structures and large or small communities under the sovereignty of other states. The Turkish World also manifests itself as a dynamic reality in the context of time and space, given the complex history of the vast geography in question. It is clear that the Turkish world, which is expanding towards a common time and place, a wide geography and various historical stories, also needs a political, socio-cultural, economic excitement to rise from within itself. As a scientific component of such an interest, it does not even have to underline the importance of a social scientific effort. This study is also a derivative of social scientific interest.

This issue will contribute to the related literature. Moreover, determination of individuals' attitudes towards Turkish World in cognitive, affective, and behavioural dimensions will enable sensibilities that will lead related people, institutions, and organizations. In the current study, a questionnaire consisting of two main parts was used as the data collection method. In the first part of the questionnaire, some personal characteristics of the participants (gender, age, income state, marital status, and occupation, etc.) were stated, and items related to the Turkish World attitude scale in three dimensions as cognitive, affective and behavioural ones were placed in the second part. In this scope, sampling method was applied due to some limitations including time and cost, and a survey was carried out by determining minimum sampling size which would be calculated through proper sampling method and formula. The final form of the scale was established by investigating the obtained data using descriptive statistics and validity and reliability analyses.

STRUCTURED ABSTRACT

By the attitude scale which is tried to develop in this study that can be said that there may be contribution to the valuable information production process about how is the Turkish World perception general in Turkish World. Even it can inspire to the new massive and dimensional studies to produce information about what kind of changes does the perception of Turkish World within the frame of time and place. The need to these kinds of studies must be executed inside of the Turkish World must also be mentioned.

The aim of this study is to develop an attitude scale for Turkish World in cognitive, emotional and behavioral dimensions. In the study, as data collection method, a questionnaire is used which is formed from two main sections. In the first section of the questionnaire includes some of the demographical features of the responders (like gender, marital status, age, education level, profession and whether he/she has been in any Turkish World Country). The second section of the questionnaire

---

Turkish Studies

includes 33 items about the attitude scale for Turkish World in cognitive, emotional and behavioral dimensions.

The population of the study is composed of the people working at the state institutions and organizations in the city center of the Afyonkarahisar province. With in this context because of the time, money etc. restrictions, a sample is choosed according to stratified sampling method considering the different occupational groups, genders, ages etc. The questionnaire is applied to 600 participants. Statistical analysis are conducted over 526 questionnaires because of some no filled and wrong filled questionnaires. To analyze the collected data, some descriptive statistics (frequency, ratio, mean, standard deviation) is used. For the internal consistency of scale and the subscales, reliability analysis is applied. As a result of the reliability analysis, 8 items are removed from the scale. Besides explanatory factor analysis is applied to the Turkish World attitude scale.

Results of the explanatory factor analysis which is applied for the Turkish world attitude scale are given in table 5. Results show that while emotional dimension explains 30.88 % of the variance cognitive dimension and behavioral dimension explains 16.99% and 12.76 % of the variance respectively. It can be understand from these results that Turkish World perceptions of the responders are much about their emotional dimension.

Descriptive statistics related with the cognitive dimension of the Turkish world attitude scale are given in Table 6. When mean scores were evaluated, it was revealed that the items expressing the most positive opinions were "B11- The Turkish World can be an alternative power to the European Union for our country" and "B3- I have sufficient information about the concept of Turkish World." Thus, the result obtained from this point was that the participants had sufficient information about Turkish World in line with their own opinions, and they considered it as an alternative power to the European Union. While 24% of the participants reported their negative opinions choosing "Strongly Disagree" or "Partially Agree" for the item "B11-Turkish World can be an alternative power to the European Union for our country", 49,8% maintained a positive attitude preferring the options "Agree" and "Strongly Agree". These descriptive statistics revealed that Turkish World Union should be thought as an alternative to the European Union politically and efforts in this direction should be accelerated.

In the cognitive dimension of the Turkish World Attitude Scale, the items having the lowest means, are; "B9 have enough information about the Turkish World Literature" and "B8- I have enough information about the Turkish Dialects", while the 57,4% of the participants expressed negative opinion with the options of "strongly disagree" and "partially agree", 14,2% of the participants expressed positive opinion with the options of "agree" and "strongly agree". The result obtained from these descriptive statistics revealed that a significant percentage of the participants did not have enough information regarding the Turkish Dialects and Literatures. In line with this result, the following suggestions can be made:

Turkish Studies

1. The information about the Turkish Dialects and Literatures given from the primary school education is not sufficient in the current educational system. For this reason, it should be enabled to give sufficient information about the Turkish Dialects and Literatures by reviewing the present curriculums.

2. The informative programs about the Turkish World Literatures and Turkish Dialects should be increased through visual, audio, and written social media tools including television, radio, internet environment and social media, so on.

The descriptive statistics of the affective dimension of the Turkish World Attitude Scale are presented in Table 7. According to the arithmetic mean values, the items about which the participants had a more positive attitude than the other items were: "DU14- Vacation and tour programs oriented to the Turkish World will make us familiar" and "DU1- I am concerned about the lives of the Turks in the countries of the Turkish World". Starting from this point, the authorities should perform or should get the required works performed for the organization of the vacation and tour programs to the countries of the Turkish World by considering the outcomes of the current study regarding the high rate of the participants concerned about the life in the countries of the Turkish World and by giving priority to the publicity of the countries of the Turkish World.

The items about which the participants had a negative attitude on the affective level were the items "DU9- Sufficient information-education about the Turkish World is given to our children" and "DU8 - I find the written- visual publications about the Turkish World adequate". These results revealed that a sufficient amount of information-education about the Turkish World was not provided to our children in the educational system. Moreover, it was also detected that the written and visual media about the Turkish World was not adequate. Suggestions regarding this case can be made as:

1- In the educational system, sufficient amounts of information-education about the Turkish World oriented to the children should be provided starting from the primary school. The Turkish World should be introduced through the characteristics including geographical, historical, religious, literary, political, cultural, and so on.

2- A sufficient amount of presentation should be performed about the Turkish World in the written and visual media, and programs introducing the Turkish World with its geographical, historical, religious, literary, political, cultural characteristics should be prepared.

The descriptive statistics of the behavioural dimension of the Turkish World Attitude Scale are presented in Table 8. According to the arithmetic mean values, the item about which the participants had a more positive attitude than the other item was: "DA6- When I see somebody coming from the Turkish World, I meet with /speak to this person". Starting from this point, we can say that the participants were interested in the Turkish World and anybody coming from the Turkish World. This case showed us that the participants would contribute to the concept of Turkish World in the behavioural level. This case revealed the necessity of the fact that the authorities should develop projects in order

to enable an increase the contact between the Turkish World and the Turks in Turkey.

As it was stated in Table 7 in which the descriptive statistics about the affective dimension of the Turkish World Attitude Scale were presented, the positive attitude towards the item “DU14- Vacation and tour programs oriented to the Turkish World will make us familiar” supported the negative attitude towards the item “DA3- I follow/join in the vacation and tour programs oriented to the Turkish World”. In line with this finding, the necessity of organising reciprocal vacation and tour programs oriented to the Turkish World was presented to us and the competent authorities and organs.

Keywords: Turkish, Turkish World, Attitude Scale, awareness of being Turkish, Turkish language, turkish geogra

1. GİRİŞ

Türk Dünyası, bugünün dünyasında bağımsız devletleri, özerk yapıları ve başka devletlerin egemenliği altında yaşayan büyük veya küçük toplulukları kapsayan büyük bir nüfusu ve geniş bir coğrafyayı ifade eden bir kavram olarak dikkatleri çekmektedir. Türk Dünyası, sözü edilen geniş coğrafyanın karmaşık tarihi de dikkate alındığında, zaman ve mekan bağlamında dinamik bir gerçeklik olarak da kendini göstermektedir.

İnsanlık tarihinin Türklük sahası, genişlediği ayrı ayrı coğrafyalarda inişli-çıkışlı pek çok tarihi dönemi tecrübe ederken, kendi içinde de yakınlık-uzaklık bağıntısıyla nitelendirilebilecek tarihsel durumları tecrübe etmiştir. Söz gelimi 20. yy. önemli ölçüde soğuk savaşın oluşturduğu blokların Türk dünyasını da keskin biçimde bölmesine tanıklık ederken, 21. yy. Türk Konseyi'nin gelişimine tanıklık etmektedir. 20. yy. Türk Dünyası'nı sakıncalı bir gerçeklik olarak baskılamıştır, ancak 21. yy. –tecrübe edildiği kadarıyla- Türk dünyasının tedbirli ama istekli atılımlarına açık görünmektedir. Kısacası ortak bir zaman ve mekandan, geniş bir coğrafyaya ve çeşitli tarihsel hikayelere doğru genişleyen Türk Dünyası'nın, yine kendi içinden yükselecek siyasi, sosyo-kültürel, ekonomik bir ilgiye de ihtiyaç duyduğu açıktır. Böyle bir ilginin bilimsel bir bileşeni olarak, sosyal bilimsel bir çabanın önemini de vurgulamaya gerek bile yoktur. Bu çalışma da söz konusu sosyal bilimsel bir ilginin türevidir.

Türk Dünyası'nı coğrafi olarak nitelemek gerekirse, Azerbaycan Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Özbekistan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti ve Türkmenistan Cumhuriyeti bağımsız devletlerin olduğu coğrafyaları oluşturmaktadır. Kırım, Uygur, Tataristan, Başkurdistan, Çuvaşistan, Hakasya, Tuva, Dağlık Altay, Yakutistan ve Gagauz cumhuriyetleri özerk coğrafyaları oluşturmaktadır. Bunların dışında Türk unsurlarının yaşadığı coğrafyalar arasında İran, Irak, Suriye, Bulgaristan, Makedonya, Kosova, Arnavutluk, Gürcistan, Rusya, Afganistan, Tacikistan ve Moğolistan gibi ülkeler sayılabilir (Güzel, 2013:225-226).

Coğrafyaya göre tespit edilmesi daha zor olan, tespit edilmesinde yapısal zorluklar olan –örneğin sayımların aynı anda olmaması gibi- ayrıca siyasal manipülasyonlardan etkilenen –örneğin Uygur bölgesine ilişkin Çin resmi kaynaklarının ve farklı kaynakların farklı rakamlar vermesi gibi- bir husus da Türk Dünyası'nın nüfusedir. Güzel (2013: 225) ve Özey (2013:154) 300 milyonluk bir Türk Dünyasından söz ederken, Yiğit (2013:223) Türk Dünyasının nüfusunu 200 milyon olarak belirtmektedir. Misyoner projesi olan Joshua Projesi'ne göre (Turkic people) Türki Akralalık Bloğu'nda 176.456.000 şeklinde net bir rakam dile getirilmektedir

Turkish Studies

(https://joshuaproject.net/affinity_blocs/24). Joshua projesi net bir rakam ifade ederken, Türk konseyi, Türksoy gibi Türk dünyası konseptine bağlı örgütlerde herhangi bir nüfus tespiti bulunmaması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir (Yıldırım, 2015:13). Bu anlamda daha doğru nüfus tespiti için teknik çaba ve siyasal anlamda söylem gücüne ihtiyaç duyulmakla birlikte Türk dünyası nüfusuna ilişkin 170 ila 300 milyon arasında değişken tespitler yapıldığı ifade edilerek nüfus konusu noktalanabilir.

Nüfus ve coğrafya konusundan daha karmaşık bir konu ise Türk dünyasında kimlik, kimlik algıları, söz konusu ortaklıkların çeşitli boyutlarına ilişkin adlandırma konularıdır. Buradaki karmaşanın sebebi de Türk dünyasına içkin ve aşkın sebepler olarak nitelendirilebilir. İçkin sebepler, zaman ve mekan bağlamında Türk dünyasının şubeler biçiminde gelişiminden kaynaklanan sebepler olarak dile getirilebilir. Aşkın sebepler için ise pek çok konuda olduğu gibi adlandırma konusunda da dışsal aktörlerin gerçekleştirdiği manipülasyonlar dile getirilebilir.

Çok bileşenli bu kimlik ve kimlik algısına ilişkin tartışmalarının bu çalışmada oluşturulmaya çalışılan Türk Dünyası tutum ölçeği açısından tanımlayıcı olabilecek belli temel noktalarına değinmek yararlı olacaktır. Sovyetlerin dağılmasından sonra ortaya çıkan süreç ve bu süreçteki gelişmeler, Türk dünyasında romantik bir kardeşlik ve dostluk havasının -romantik ifadesi burada Türk dünyasındaki ilişkilere eleştirel olarak atfedilen güncel kullanımının dışında kullanılmıştır- oluştuğunu, tarafların ortak geçmişin ve kültürün kısacası ortaklığın farkında olduğunu göstermiştir. Ancak tüm bu birlik, beraberlik vurgularına rağmen belirli bir farklılık vurgusunun da var olduğunu hatta bu vurgunun Türk dünyasıyla ilgili adlandırmalara yansıdığını, bu yansımaların da bilindik tartışmalara neden olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Söz konusu adlandırma farklılıklarını Türk/Türki ayrımından kaynaklanan farklılıklar olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu ayrım Türk Dünyası, Türki Dünya ve İngilizcedeki Turk, Turkish ve Turkic gibi ayrımların da temelinde yer almaktadır. Kösoğlu (1998:206), dağılan Sovyetlerdeki Türk topluluklarının Türkologları, tarihçileri ve bir kısım aydınlarının dışında Türk kelimesinin Türkiye Türklerini ifade eden bir kelime olarak algılandığını ifade etmektedir. Devlet (1999:IX-X) Türk'e ait veya benzer anlamına gelen Türki sözünün Türkiye dışındaki Türkler için kullanılmasını galat-ı meşhur yani doğru bilinen yanlış olarak ifade etmekte, nihai bir adlandırma çözümü bulunana kadar Türki sözünün tercih edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Ercilasun (1993:164-165) ise Türk dünyasındaki muhataplara, köklerin bir olduğu, akraba olduğu söylendiğinde sorun çıkmadığını ancak "siz de Türksünüz, sizin diliniz de Türkçe" dendiğinde, gereksiz bir anlaşmazlığın ortaya çıktığını ifade etmektedir. Ercilasuna göre, yıkılan Sovyet rejimince de bütün dünya Türklüğünün köklerinin bir olduğu inkar edilmemiş ancak bir olan kökten ayrı ayrı dillerin, milletlerin türediği vurgulanmıştır. Ercilasun bu anlaşmazlığın ortadan kaldırılması için, Türkiye tarafından meseleye yaklaşanların, Türk ve Türkçe ile tam olarak neyi kastettiğini iyi anlatması, Türkiye dışındaki Türk dünyasının Türkiye Türklüğünün bir kolu olmadığının, hepsinin bir bütünün eşit kolları olduğunun vurgulanması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu noktada Türk Cumhuriyetlerinin birer ulus kimlik olarak ortaya çıkmalarına da değinmek gerekmektedir. Roy (2000:8-11), Sovyetler Birliğinin, Rus dilli bir homosovieticus oluşturmak ve bunun için öncelikli olarak İslam ve Türkçeye dayalı kültürel bütünleri kırmak için, istemeden de olsa bir ulus imal etme aracı haline geldiğini ileri sürmekte, ama imal edilen bu ulusların gerçeğe dönüştüğünü belirtmektedir. Benzer bir hususu Kemaloğlu (2013:2015), Rusların kontrol altına aldıkları bütün Türk unsurlarını Türkiye Türklerinden ayırmak için Türkiye Türklerine *Türok*, bunun dışındakilere ise *Türki* tabirlerini kullanmaları çerçevesinde dile getirmektedir.

Bu konuda önemli ve ilgi çekici bir ayrıntı da Karasar'a (2008:1247) göre Rus yazarların Orta veya Merkezi Asya tabirini Türkistan tabirine tercih etmelerindeki temel güdünün, Türkistan

Turkish Studies

tabirinin etnopolitik bir vurguya sahip olmasıdır. Hatta Karasar (2009:362) bölgenin özellikle İngilizce literatürde Orta Asya olarak yerleşmesini de Rus etkisiyle açıklamaktadır. Yani anlaşılmaktadır ki, Rus etkisi bölgeyi Türklük temelli adlandırmalardan soyutlamaya çalışmıştır ve bunda göreceli bir başarı elde ettiğini de söylemek mümkündür.

Görüldüğü gibi Türk adının ortak bir üst kimlik olarak nitelendirilmesi ve kullanılması hususunda, önemli ölçüde Ruslar tarafından güdümlenen, ancak geniş bir coğrafya da ulus devletler olarak ortaya çıkan toplumlarca da benimsenen ulusal kimlikler vasıtasıyla oluşan bir karmaşadan söz edilebilir. Bu kesinlikle Türk adının inkarı olarak yorumlanabilecek bir husus olmamakla birlikte adlandırmaya ilişkin –Türki ifadesinin kullanılmasının gösterdiği gibi- bir nüans olarak değerlendirilebilir. Kösoğlu (1998:207), Türk Dünyasının gerçeklik olarak ortaya konmasından sonra adlandırmanın önemli olmadığını, kardeş toplulukların ruhen ve fikren birbirlerine yaklaşmalarını engelleyecek tavırlardan ve adlandırmalardan kaçınılması gerektiğini ifade etmektedir. Ercilasun'un da yukarıda vurguladığı gibi, meseleye kardeşlerin birbirlerini anlayabileceği bir dil oluşturarak akıl, bilim ve kardeşlik hukuku temelinde yaklaşmak daha yerinde bir tavır olarak görünmektedir.

Yukarıda ele alınan kesitlerde de görüldüğü gibi, Türk dünyasında kimlik, algı veya adlandırmaya ilişkin hususlar, önemli dışsal aktörlerin de müdahil olmaya çalıştığı, belirleyici olmaya çalıştığı hususlardır. Bu bağlamda, Türk dünyasının sosyo kültürel ve ekonomik olarak sağlayacağı atılımlar, onu dışardan şekillendirmeye çalışan bir çok dışsal aktörün şekillendirme gücünü zayıflatacağı gibi, kardeşlerin de kimlik, algı ve adlandırma noktasında daha özgürce davranma ve bilimsel olarak ortaya konan hususları da benimseyebilme eğilimini artıracak ifade edilebilir.

Bu çalışmada geliştirilmeye çalışılan tutum ölçeği ile, Türk dünyası algısının Türk Dünyasının genelinde ne durumda olduğuna ilişkin değerli bilgiler üretim sürecine katkı sağlanmış olacağı ifade edilebilir. Hatta Türk dünyası algısının zaman ve mekan çerçevesinde ne tür değişimler gösterdiğine dair yürütülecek kesitsel veya boyamsal araştırmalarla bilgi üretme yönünde yeni çalışmalara da ilham verebilir. Bu tür çalışmaların Türk Dünyasının kendi içinden çıkmasına duyulan ihtiyaç da ayrıca vurgulanmalıdır.

2. AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, bilişsel, duyuşsal (duygusal) ve davranışsal olmak üzere üç boyutta Türk Dünyasına yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesidir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılacaktır.. Söz konusu anket, Afyonkarahisar il merkezindeki kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan farklı mesleklere mensup bireyler üzerinde uygulanacaktır. Elde edilen veriler, betimsel istatistiklerin yanı sıra geçerlik ve güvenilirlik analizleriyle incelenerek ölçeğe son hâli verilecektir.

3. YÖNTEM

Araştırmada, veri toplama yöntemi olarak iki temel bölümden oluşan anket kullanılmıştır. Anketin birinci bölümünde katılımcıların bazı bireysel özelliklerine (cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim durumu, meslek ve bir Türk Dünyası ülkesine gitme durumu) yer verilmiş olup, ikinci bölümde ise bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç boyutta toplam 33 maddeden oluşan Türk Dünyası Tutum Ölçeği'ne yönelik ölçek yer almıştır. Araştırmanın evreni, Afyonkarahisar il merkezindeki kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bireylerden oluşmaktadır. Bu kapsamda, zaman, maliyet vb. kısıtlardan dolayı örneklem alınma yoluna gidilmiş olup, farklı meslek grupları, cinsiyet ve yaş gibi kriterler dikkate alınarak, tabakalı örnekleme yöntemine göre, toplam 600 kişiye anket uygulanmıştır. Bu kapsamda, eksik, hatalı vb. anketler çıkarılarak, toplam 526 anket

değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırmada anket yoluyla elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler (frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma) kullanılmış olup, ayrıca ölçek ve alt ölçeklere yönelik iç tutarlık için güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda, 8 madde ölçekten çıkarılmıştır. Bununla birlikte, Türk Dünyası Tutum Ölçeği'ne yönelik açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

4. BULGULAR

Uygulanan anketler değerlendirildiğinde, anketlerde yöneltilen sorulardan birkaçına ait madde-toplam korelasyon katsayılarının eşik değer olan 0,30'un altında olduğu görülmüş ve bu sorular, ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekten çıkarılan soruları incelediğimizde:

B1-Türkî Cumhuriyetleri yerine Türk Dünyası tabirini doğru buluyorum

1. Yukarıdaki maddenin cevaplanma düzeyindeki belirsizliğe baktığımızda, sorunun muhataplarında anlamlı bir çağrışım yapmadığını ve bilgi düzeylerine hitap etmediğini anlıyoruz. Çünkü sorudaki *Türkî* ifadesindeki *nispet i'si*, *Türke benzer* anlamında kullanılmaktadır. Buradaki ayrıntıyı ve bilgi düzeyini, alan uzmanı olmayan ya da en azından bu alana yönelik ilgi düzeyi düşük olan kişilerden beklemek, isabetli görünmemektedir.

2. Yukarıdaki sorunun, büyük bir çoğunluğu *şive* ile *lehçe* arasındaki farkı bilmeyen bir topluluktan beklemek de doğru olmamıştır.

3. Sorunun, muhataplarında anlamlı bir karşılık bulmaması, söz konusu kitlenin *Türk Dünyası* bilincinin yeterli düzeyde olmadığına ilişkin bir veri olduğunu da söylememiz mümkündür. Çünkü, *Türkî Cumhuriyetler* tabiri, bir kesim tarafından kasıtlı kullanılmakta ve diğer kesimlerin bir kısmını da, farkında olmadan bir yanı sıra yöneltmektedir. *Türkî* ile *Türk* ifadeleri, *Türk Dilleri* ve *Türk Lehçeleri* ifadeleri kadar birbirinden ayrı ve bir kesim tarafından, *Türk Dünyası Bilinci*'ne karşıt olarak kullanılan ifadelerdir.

4. Yukarıda sıraladığımız hususlar göz önüne alındığında, anket uygulanan kesimdeki tarih bilinci ve bilgi düzeyinin artırılması amacıyla, ilköğretimden itibaren tarih derslerinde bu konu işlenmeli ve yukarıda irdelediğimiz hususlar, bireylerin zihinlerinde açıklığa kavuşturulmalıdır.

B2-Türk kelimesi, bir millet adlandırmasıdır

1. Söz konusu soru, *B1.*'de olduğu gibi, bir bilgi düzeyi ve aynı zamanda bir bilinç düzeyini de ölçmektedir. *Millet* kelimesinin *etnik* bir anlam ifade etmediği ve *aynı ülkü, aynı tarih, aynı coğrafya ve aynı kültürün vb. içinde yaşayagelen ve aynı ortak dili benimseyip kullanan toplulukları* karşıladığını, bu bilgi düzeyine sahip olmadığımızda, soruyu anlamlandıramayacağımızı ve dolayısıyla sağlıklı olarak cevaplandıramayacağımızı söyleyebiliriz.

2. Burada, anketörler için iki soru karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, söz konusu kitlenin, bu sorudaki kavramlara ilişkin bilgi düzeyin yetersiz olması durumudur. Şayet böyle ise, bu konuda, ilköğretimden başlayarak, *Türk* ve *millet* kavramları üzerinde yeterli düzeyde bilgi verilmelidir.

B10-Türk Konseyini oluşturan ülkeleri bilirim

1. Anket uygulanan kişilerin, Türk Konseyi'ni oluşturan ülkeler konusunda bilgi sahibi olmamaları, iki şekilde açıklanabilir düşüncesindeyiz.

a. Katılımcıların *Türk Dünyası* ile ilgi düzeylerinin yok denecek kadar az olduğu anlaşılmaktadır.

b. Katılımcıların televizyon ya da sosyal medya üzerinden, *Türk Dünyası*'na ilişkin herhangi bir kanalı takip etmedikleri anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, bu iki halde de yapılması gereken:

a. Eğitim sisteminde, Türk Dünyası'na ilişkin güncel bilgiler verilmelidir.

b. Ayrıca, *televizyon* ve *sosyal medya* üzerinden bilinçlendirmeyi sağlamaya çalışmalıdır.

Tablo 2: Türk Dünyası Tutum Ölçeği'nin bilişsel boyutuna ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları

Maddeler	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyon	Madde Silindiğinde Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha
<i>B1-Türk Cumhuriyetleri yerine Türk Dünyası tabirini doğru buluyorum</i>	0,281	0,892	
<i>B2-Türk kelimesi, bir millet adlandırmasıdır</i>	0,297	0,879	
B3-Türk Dünyası kavramı hakkında yeterli bilgiye sahibim	0,681	0,838	
B4-Türk Dünyası ülkelerinin tamamını bilirim	0,604	0,844	
B5-Türk Dünyası ülkelerinin bulunduğu coğrafya hakkında bilgi sahibiyim	0,665	0,839	
B6-Türk Dünyası ülkelerinin kültürü hakkında bilgi sahibiyim	0,720	0,836	0,859
B7-Türk Dünyası tarihi hakkında yeterli bilgiye sahibim	0,743	0,835	
B8-Türk Dili lehçeleri hakkında yeterli bilgiye sahibim	0,656	0,840	
B9-Türk Dünyası Edebiyatları hakkında yeterli bilgiye sahibim	0,635	0,841	
<i>B10-Türk Konseyini oluşturan ülkeleri bilirim</i>	0,279	0,885	
B11-Türk Dünyası, ülkemiz için Avrupa Birliğine alternatif bir güç olabilir	0,447	0,857	

Tablo 6: Türk Dünyası Tutum Ölçeği'nin bilişsel boyutuna ilişkin betimsel istatistikler

Maddeler	Katılım Düzeyi					$\bar{X}$	s.s.
	Hiç (1) %	Az (2) %	Orta (3) %	Çok (4) %	Tam (5) %		
B3-Türk Dünyası kavramı hakkında yeterli bilgiye sahibim	6,3	18,1	40,5	24,0	11,2	3,16	1,04
B4-Türk Dünyası ülkelerinin tamamını bilirim	8,0	24,7	37,3	21,7	8,4	2,98	1,05
B5-Türk Dünyası ülkelerinin bulunduğu coğrafya hakkında bilgi sahibiyim	5,7	22,1	38,4	24,7	9,1	3,10	1,02
B6-Türk Dünyası ülkelerinin kültürü hakkında bilgi sahibiyim	7,4	25,7	38,8	20,7	7,4	2,95	1,02
B7-Türk Dünyası tarihi hakkında yeterli bilgiye sahibim	9,5	28,5	41,6	15,0	5,3	2,78	0,99
B8-Türk Dili lehçeleri hakkında yeterli bilgiye sahibim	16,3	38,2	30,8	9,7	4,9	2,49	1,03
B9-Türk Dünyası Edebiyatları hakkında yeterli bilgiye sahibim	20,3	37,1	27,4	11,2	4,0	2,41	1,05
B11-Türk Dünyası, ülkemiz için Avrupa Birliğine alternatif bir güç olabilir	14,3	9,7	26,2	24,1	25,7	3,37	1,34

DU 11-“Farklı devlet aynı millet” ifadesi beni Türk Dünyasına yakınlaştırır

1. Söz konusu sorunun güvenilirlik düzeyinin düşük çıkması, en başta B2. No'lu sorunun yorumunda belirttiğimiz gibi, *bilgi düzeyinden kavram düzeyine* ulaşamayışımızla ilgili genel bir sorun olarak düşünebiliriz. *Devlet ve millet* gibi en temel kavramlara ilişkin yeterli düzeyde bilgimizin olmayışı, bu kavramların içinde geçtiği ifadeleri ya da soruları anlamamızı zorlaştırmaktadır.

2. Çözüm olarak:

- Eğitim sisteminde bu ve benzeri temel kavramların öğretilmesi olacaktır.
- Televizyon ve sosyal medyada bu tür kavramların açıklandığı kısa program ya da kamu spotları hazırlanmalıdır.

DU 12-Herhangi bir organizasyonda (müsabaka, yarışma vb.) Türk Dünyası ülkelerinden yana olurum

1. Bu soru, aslında *Türk Dünyası'na ilişkin 'duygu birliği'*ni ölçme bakımından öncemli bir sorudur. Ancak, söz konusu sorunun, katılımcıların verdiği cevaplarda düşük güvenilirlik düzeyinde çıkması, *Türk Dünyasıyla duyuşsal düzeyde birlikte olmaya ilişkin* olumsuz bir husus oluşturduğuna ilişkin düşünceler uyandırmıştır.

2. Türk Dünyası ülkeleriyle ortak düzenlenen organizasyonlar, bu tür *birlik duyularını* ortaya çıkaracaktır. Etnospor Oyunları vb.

DU 13-Türk Dünyası ile ortak alfabe kullanımı bizi yakınlaştırır

1. Söz konusu sorunun düşük düzeyde *duyuşsal* güvenilirlikte olması, yeterli düzeyde *tarih bilincine* sahip olunmamasıyla alakalı bir durumu da ortaya koymaktadır.

Turkish Studies

2. Bu durum, *ortak alfabenin* Türk Dünyası'nı nasıl yakınlaştırbileceğinin, eğitim-öğretim ve televizyon-sosyal medya kanallarıyla anlatılması gerekmektedir.

Tablo 3: Türk Dünyası Tutum Ölçeğinin duyuşsal boyutuna ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları

Maddeler	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyon	Madde Silindiğinde Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha
DU1-Türk Dünyası ülkelerindeki Türklerin yaşantısını merak ederim	0,609	0,869	
DU 2-Türk Dünyası ülkeleri beni heyecanlandırır	0,677	0,865	
DU 3-Türk Dünyası coğrafyasından gelen biriyle tanıştığımda onu kendime çok yakın hissederim	0,688	0,865	
DU 4-Türk Dünyasına ait herhangi bir şarkı/müzik dinlediğimde etkilenirim	0,691	0,865	
DU 5-Türk Dünyasıyla ekonomik ilişkilerimizi yetersiz buluyorum	0,597	0,869	
DU 6-Türk Dünyasıyla siyasi ilişkilerimizi yetersiz buluyorum	0,578	0,870	
DU 7-Türk Dünyasıyla kültürel ilişkilerimizi yetersiz buluyorum	0,540	0,872	
DU 8-Türk Dünyası ile ilgili yazılı-görsel yayınları yeterli buluyorum	0,416	0,883	0,883
DU 9-Çocuklarımıza Türk Dünyası ile ilgili yeterli bilgi- eğitim verilmektedir.	0,453	0,888	
DU 10-Toplumumuzda Türk Dünyası bilincinin oluşmadığını düşünüyorum	0,496	0,884	
DU 11-“Farklı devlet aynı millet” ifadesi beni Türk Dünyasına yakınlaştırır	0,295	0,899	
DU 12-Herhangi bir organizasyonda (müsabaka, yarışma vb.) Türk Dünyası ülkelerinden yana olurum	0,242	0,897	
DU 13-Türk Dünyası ile ortak alfabe kullanımı bizi yakınlaştırır	0,230	0,889	
DU 14-Türk Dünyasına yönelik tatil ve tur programları bizi yakınlaştırır	0,690	0,865	

Tablo 7: Türk Dünyası Tutum Ölçeği'nin duyuşsal boyutuna ilişkin betimsel istatistikler

Maddeler	Katılım Düzeyi					$\bar{X}$	s.s.
	Hiç (1) %	Az (2) %	Orta (3) %	Çok (4) %	Tam (5) %		
DU1-Türk Dünyası ülkelerindeki Türklerin yaşantısını merak ederim	4,6	7,6	25,7	29,7	32,5	3,78	1,11
DU 2-Türk Dünyası ülkeleri beni heyecanlandırır	4,9	12,9	22,1	29,1	31,0	3,68	1,18
DU 3-Türk Dünyası coğrafyasından gelen biriyle tanıştığımda onu kendime çok yakın hissederim	4,9	8,0	27,4	30,6	29,1	3,71	1,11
DU 4-Türk Dünyasına ait herhangi bir şarkı/müzik dinlediğimde etkilenirim	3,4	13,7	28,9	27,6	26,4	3,60	1,11
DU 5-Türk Dünyasıyla ekonomik ilişkilerimizi yetersiz buluyorum	3,6	11,4	32,3	27,6	25,1	3,59	1,09
DU 6-Türk Dünyasıyla siyasi ilişkilerimizi yetersiz buluyorum	4,2	13,1	30,8	26,6	25,3	3,56	1,12
DU 7-Türk Dünyasıyla kültürel ilişkilerimizi yetersiz buluyorum	3,6	14,1	30,6	27,4	24,3	3,55	1,11
DU 8-Türk Dünyası ile ilgili yazılı-görsel yayınları yeterli buluyorum	13,9	30,6	31,2	15,6	8,7	2,75	1,14
DU 9-Çocuklarımıza Türk Dünyası ile ilgili yeterli bilgi-eğitim verilmektedir.	23,0	33,8	24,5	10,3	8,4	2,47	1,19
DU 10-Toplumumuzda Türk Dünyası bilincinin oluşmadığını düşünüyorum	6,8	17,1	29,3	25,5	21,3	3,37	1,19
DU 14-Türk Dünyasına yönelik tatil ve tur programları bizi yakınlaştırır	3,2	7,6	17,3	29,8	42,0	4,00	1,09

DA1-Türk Dünyası ülkesine/ülkelerine gittim

1. Bu sorudaki güvenilirlik katsayısı düşüklüğünün nedeni olarak, katılımcıların davranış düzeyine pratik olarak aktarma olanaklarının düşük olmasını gösterebiliriz.
2. Belki de bu soru: *Türk Dünyası ülkelerinden birine gitmeyi düşündünüz mü?* Şeklinde olsa, daha anlamlı olabilirdi.

DA 8-Türk Dünyasından gelen bir kişiyle dil bakımından anlaşabilirim

1. Bu sorudaki güvenilirlik katsayısının düşük olmasının nedeni ise, katılımcının karşılaşma ihtimali az olan bir durum oluşudur. Katılımcıların Afyonkarahisar'da yaşıyor olması da, bu güvenilirliği düşürür. Çünkü, Antalya'da ya da İstanbul'da yaşayan bir kişinin, bu tür bir durumla karşılaşma ihtimali daha yüksektir.
2. Bu sorudaki bir başka sorun ise, katılımcının Türk Dünyasının neresinden gelen bir kişi ile anlaşabileceği ve neresinden gelenle anlaşamayacağı sorunudur. Azerbaycan'dan gelen bir kişi ile sorunsuz anlaşabilirken, Çuvaşistan ya da Yakutistan bölgesinden gelen biriyle anlaşamayacaktır. Katılımcıların bu bilgiye sahip olmamaları, bu sorunun güvenilirliğini olumsuz olarak etkilemiştir kanaatindeyiz.

Turkish Studies

Tablo 4: Türk Dünyası Tutum Ölçeği'nin davranışsal boyutuna ilişkin güvenirlik analizi sonuçları

Maddeler	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyon	Madde Silindiğinde Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha
DA1-Türk Dünyası ülkesine/ülkelerine gittim	0,266	0,860	
DA 2-Türk Dünyası ile ilgili yazılı yayınları takip ederim	0,647	0,806	
DA 3-Türk Dünyasına yönelik tatil ve tur programlarını takip ederim/katılıyorum	0,608	0,811	
DA 4-Türk Dünyasına yönelik sanatsal ve kültürel etkinlikleri takip ederim	0,696	0,798	
DA 5-Türk Dünyasına yönelik görsel yayınları (Film, TRT AVAZ, diğer kanallar) sürekli takip ederim	0,665	0,803	0,835
DA 6-Türk Dünyasından gelen bir kişiyi gördüğümde tanışırım/konuşurum	0,549	0,818	
DA 7-Sosyal medyada Türk Dünyasına yönelik (arkadaş, web, grup, kurum vb.) iletişim kurarım	0,593	0,812	
DA 8-Türk Dünyasından gelen bir kişiyle dil bakımından anlaşabilirim	0,292	0,893	

Tablo 8: Türk Dünyası Tutum Ölçeği'nin davranışsal boyutuna ilişkin betimsel istatistikler

Maddeler	Katılım Düzeyi					$\bar{X}$	s.s.
	Hiç (1) %	Az (2) %	Orta (3) %	Çok (4) %	Tam (5) %		
DA 2-Türk Dünyası ile ilgili yazılı yayınları takip ederim	31,9	38,4	21,5	5,7	2,5	2,08	0,99
DA 3-Türk Dünyasına yönelik tatil ve tur programlarını takip ederim/katılıyorum	48,9	27,4	16,5	4,8	2,5	1,85	1,02
DA 4-Türk Dünyasına yönelik sanatsal ve kültürel etkinlikleri takip ederim	26,8	30,8	29,3	9,1	4,0	2,33	1,08
DA 5-Türk Dünyasına yönelik görsel yayınları (Film, TRT AVAZ, diğer kanallar) sürekli takip ederim	23,8	34,2	27,4	10,1	4,6	2,37	1,09
DA 6-Türk Dünyasından gelen bir kişiyi gördüğümde tanışırım/konuşurum	10,5	23,8	30,8	20,5	14,4	3,05	1,20
DA 7-Sosyal medyada Türk Dünyasına yönelik (arkadaş, web, grup, kurum vb.) iletişim kurarım	34,0	25,7	22,8	9,7	7,8	2,32	1,24

Türk Dünyası Tutum Ölçeği'ne yönelik uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir. Buna göre, duyuşsal boyut, toplam varyansın %30,879'unu, bilişsel boyut %16,997'sini ve davranışsal boyut ise, %12,763'ünü açıklamaktadır. Buradan anlaşılana ise, katılımcıların Türk Dünyası algılarının, daha çok duyuşsal boyutta gerçekleştiği, yani katılımcılar için Türk Dünyası kavramının, daha çok duyuşsal bir anlam ifade ettiğini söyleyebiliriz.

Türk Dünyası Tutum Ölçeği'nin bilişsel boyutuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 6'da sunulmuştur. Aritmetik ortalama değerleri incelendiğinde, en olumlu görüş bildirilen maddelerin,

Turkish Studies

“B11-Türk Dünyası, ülkemiz için Avrupa Birliğine alternatif bir güç olabilir.” “B3-Türk Dünyası kavramı hakkında yeterli bilgiye sahibim.” maddeleri olduğu görülmüştür. Buradan çıkarılacak sonuç ise, katılımcıların kendi görüşleri doğrultusunda Türk Dünyası’na ait yeterli bilgiye sahip oldukları ve Avrupa Birliği’ne alternatif bir güç olarak gördükleri şeklindedir. “B11-Türk Dünyası, ülkemiz için Avrupa Birliğine alternatif bir güç olabilir.” maddesine, katılımcıların %24’ü ‘Hiç Katılmıyorum’ ve ‘Az Katılıyorum’ seçenekleriyle olumsuz görüş belirtirken, %49,8’i ise ‘Çok Katılıyorum’ ve ‘Tam Katılıyorum’ seçenekleriyle olumlu bir tutum sergilemişlerdir. Bu betimsel istatistikler şunu ortaya koymaktadır. Türk Dünyası Birliği, siyasal olarak Avrupa Birliği’ne alternatif olarak düşünüşmeli ve bu yönde çalışmalar hızlandırılmalıdır.

Türk Dünyası Tutum Ölçeği’nin bilişsel boyutunda, en düşük ortalamaya sahip maddeler “B9-Türk Dünyası Edebiyatları hakkında yeterli bilgiye sahibim” ve “B8-Türk Dili lehçeleri hakkında yeterli bilgiye sahibim” maddesine katılımcıların %57,4’ü ‘Hiç Katılmıyorum’ ve ‘Az Katılıyorum’ seçenekleriyle olumsuz görüş belirtirken, %14,2’si ise ‘Çok Katılıyorum’ ve ‘Tam Katılıyorum’ seçenekleriyle olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu betimsel istatistiklerden ortaya çıkan sonuç ise, katılımcıların önemli bir kısmının Türk Lehçeleri ve Edebiyatlarıyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymuştur. Buradan yola çıkarak, şu önerilerde bulunulabilir:

1. Mevcut eğitim sistemimizde, ilköğretimden itibaren Türk Lehçeleri ve Edebiyatlarına ilişkin verilen bilgiler yeterli değildir. Bu nedenle, mevcut müfredatlar gözden geçirilerek, Türk Lehçeleri ve Edebiyatlarına ilişkin yeterli bilgi verilmesi sağlanmalıdır.
2. Televizyon, radio, internet ortamı ve sosyal medya gibi görsel, işitsel ve yazılı sosyal medya araçları aracılığıyla Türk Dünyası Edebiyatları ve Türk Lehçelerine ilişkin bilgi verici programlar arttırılmalıdır.

Türk Dünyası Tutum Ölçeği’nin duyuşsal boyutuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 7’de sunulmuştur. Aritmetik ortalama değerlerine göre, katılımcıların, diğer maddelere göre daha olumlu tutum içerisinde oldukları maddelerin: “DU 14-Türk Dünyasına yönelik tatil ve tur programları bizi yakınlaştırır” ve “DU1-Türk Dünyası ülkelerindeki Türklerin yaşantısını merak ederim” maddeleri olmuştur. Buradan yola çıkılarak yetkili makamların, araştırma sonucunda ortaya çıkan: Türk Dünyası ülkelerindeki yaşamı merak eden katılımcıların yüksek oranda olmasını dikkate alarak, Türk Dünyası ülkelerinin tanıtımına öncelik vererek, Türk Dünyası ülkelerine tatil ve tur programları düzenlenmesi için gerekli çalışmaları yapmalı ve yaptırmalıdır.

Katılımcıların duyuşsal düzeyde olumsuz yaklaşım gösterdikleri maddeler ise, “DU 9-Çocuklarımıza Türk Dünyası ile ilgili yeterli bilgi-eğitim verilmektedir” ve “DU 8-Türk Dünyası ile ilgili yazılı-görsel yayınları yeterli buluyorum” maddeleridir. Bu sonuçlar ise, eğitim sistemimizde Türk Dünyasıyla ilgili çocuklara yönelik yeterli bilgi-eğitim verilmediğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, Türk Dünyasıyla ilgili yazılı ve görsel basının yetersiz kaldığı sonucunu da ortaya koymuştur. Bu durumla ilgili öneriler şöyle yapılabilir:

1. Eğitim sistemimizde, ilköğretimden başlayarak, Türk Dünyasıyla ilgili çocuklara yönelik yeterli bilgi-eğitim verilmesi gerekmektedir. Türk Dünyası, coğrafi, tarihsel, dilsel, edebî, siyasî, kültürel vb. özellikleriyle tanıtılmalıdır.
2. Türk Dünyasıyla ilgili yazılı ve görsel basında yeterli düzeyde tanıtımlar yapılmalı, Türk Dünyasını coğrafi, tarihsel, dilsel, edebî, siyasî, kültürel vb. özellikleriyle tanıtan programlar hazırlanmalıdır.

Turkish Studies

Türk Dünyası Tutum Ölçeği'nin davranışsal boyutuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 8'de sunulmuştur. Aritmetik ortalama değerlerine göre, katılımcıların, diğer maddelere göre daha olumlu tutum içerisinde oldukları madde: “DA 6-Türk Dünyasından gelen bir kişiyi gördüğümde tanışırım/konuşurum” maddesi olmuştur. Buradan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz. Katılımcıların Türk Dünyasına ve Türk Dünyasından gelen herhangi birine ilgileri bulunmaktadır. Bu durum ise bize, katılımcıların davranışsal düzeyde Türk Dünyası kavramına katkıda bulunacaklarını göstermektedir. Şu halde, yetkili makamların, Türk Dünyası ile Türkiye'deki Türklerin temasını daha fazla sağlamaya çalışmak için projeler üretmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yukarıda Türk Dünyası Tutum Ölçeği'nin duyuşsal boyutuna ilişkin betimsel istatistiklerin sunulduğu Tablo 7'de belirtildiği gibi, “DU 14-Türk Dünyasına yönelik tatil ve tur programları bizi yakınlaştırır” maddesine gösterilen olumlu yaklaşım, “DA 3-Türk Dünyasına yönelik tatil ve tur programlarını takip ederim/katılırım” maddesine gösterilen olumsuz yaklaşımı desteklemekte ve buradan bize ve yetkili makam ve mercilere, *Türk Dünyasına yönelik tatil ve tur programlarını*, karşılıklı olarak, düzenlemek gerekliliğini anlatmaktadır.

4. SONUÇ

Sonuç olarak araştırmada, geçerlik ve güvenilirlik analizleri çerçevesinde, toplam 33 maddeden yukarıda ayrı ayrı yorumlarını yaptığımız 8'i çıkarılmış olup, Türk Dünyası Tutum Ölçeği'nin 25 maddeden oluşan son hâli Tablo-9'da sunulmuştur. Bu tabloda bilişsel 8, duyuşsal 11 ve davranışsal 6 madde bulunmaktadır:

Tablo 9: Türk Dünyası Tutum Ölçeği'nin 25 maddelik son hali

Madde No	Maddeler	Katılım Düzeyi				
		Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)
Bilişsel Boyut						
1	B1-Türk Dünyası kavramı hakkında yeterli bilgiye sahibim					
2	B2-Türk Dünyası ülkelerinin tamamını bilirim					
3	B3-Türk Dünyası ülkelerinin bulunduğu coğrafya hakkında bilgi sahibiyim					
4	B4-Türk Dünyası ülkelerinin kültürü hakkında bilgi sahibiyim					
5	B5-Türk Dünyası tarihi hakkında yeterli bilgiye sahibim					
6	B6-Türk Dili lehçeleri hakkında yeterli bilgiye sahibim					
7	B7-Türk Dünyası Edebiyatları hakkında yeterli bilgiye sahibim					
8	B8-Türk Dünyası, ülkemiz için Avrupa Birliğine alternatif bir güç olabilir					
Duyuşsal Boyut						
9	DU1-Türk Dünyası ülkelerindeki Türklerin yaşantısını merak ederim					
10	DU2-Türk Dünyası ülkeleri beni heyecanlandırır					
11	DU3-Türk Dünyası coğrafyasından gelen biriyle tanıştığımda onu kendime çok yakın hissedirim					
12	DU4-Türk Dünyasına ait herhangi bir şarkı/müzik dinlediğimde etkilenirim					
13	DU5-Türk Dünyasıyla ekonomik ilişkilerimizi yetersiz buluyorum					
14	DU6-Türk Dünyasıyla siyasi ilişkilerimizi yetersiz buluyorum					
15	DU7-Türk Dünyasıyla kültürel ilişkilerimizi yetersiz buluyorum					

16	DU8-Türk Dünyası ile ilgili yazılı-görsel yayınları yeterli buluyorum
17	DU9-Çocuklarımıza Türk Dünyası ile ilgili yeterli bilgi-eğitim verilmektedir.
18	DU10-Toplumumuzda Türk Dünyası bilincinin oluşmadığını düşünüyorum
19	DU11-Türk Dünyasına yönelik tatil ve tur programları bizi yakınlaştırır
Davranışsal Boyut	
20	DA2-Türk Dünyası ile ilgili yazılı yayınları takip ederim
21	DA3-Türk Dünyasına yönelik tatil ve tur programlarını takip ederim/katılıyorum
22	DA4-Türk Dünyasına yönelik sanatsal ve kültürel etkinlikleri takip ederim
23	DA5-Türk Dünyasına yönelik görsel yayınları (Film, TRT AVAZ, diğer kanallar) sürekli takip ederim
24	DA6-Türk Dünyasından gelen bir kişiyi gördüğümde tanışırım/konuşurum
25	DA7-Sosyal medyada Türk Dünyasına yönelik (arkadaş, web, grup, kurum vb.) iletişim kurarım

KAYNAKÇA

- Affinity Bloc: Turkic Peoples. https://joshuaproject.net/affinity_blocs/24 [Erişim: 24.03.2017]
- Devlet, Nadir (1999). *Rusya Türklerinin Milli Mücadele Tarihi (1905-1917)*, 2.baskı, Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet Bican (1993). *Dilde Birlik*, 2. baskı, Ankara: Ecdad Yayınları.
- Güzel, Hasan C. (2013). “300 Milyonluk Türk Dünyası”, *Yeni Türkiye: Türk Dünyası Özel Sayısı*, C. 9, 53:224-230.
- Karasar, Hasan A. (2008). “The Partition of Khorezm and the Positions of Turkistanis on Razmezhevanie”, *Europe-Asia Studies*, C. 60, 7:1247-1260.
- Karasar, Hasan A. (2009). “Türkiye’de “Uzman” Sıkıntısı ve Stratejik Düşünce Kültürü”, *Türkiye’de Stratejik Düşünce Kültürü ve Stratejik Araştırma Merkezleri: Başlangıcından Bugüne Türk Düşünce Kuruluşları*, Ed. Hasan Kanbolat, Hasan A. Karasar, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 354-363.
- Kemaloğlu (Kamalov), İlyas (2013). “Tatarlar ve Tataristan”, *Yeni Türkiye: Türk Dünyası Özel Sayısı*, C. 9, 54: 2013-2025.
- Kösoğlu, Nevzat (1998). *Türk Kimliği ve Türk Dünyası*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Özey, Ramazan (2013). “Türk Dünyasının Coğrafyası”, *Yeni Türkiye: Türk dünyası Özel Sayısı*, C. 9, 53:144-165.
- Roy, Olivier (2000). *Yeni Orta Asya: Ya da Ulusların İmal Edilişi*, İstanbul: Metis Yayınları,
- Yıldırım, İteriş (2015). *Türkiye’nin Türk Dünyası Politikaları: Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ile İlişkiler*, Doktora Tezi İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Yiğit, Ali (2013). “Türk Dünyasının Demografik Yapısı”, *Yeni Türkiye: Türk Dünyası Özel Sayısı*, C. 9, 53:199-223.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/30